

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne.

Viite:

Mesiäislehto-Soukka, H. 2019. Kansainvälisiä kohtaamisia sosiaali- ja terveysalalla. Teoksessa: T. Tiilikka, H. Majasaari, S.Saarikoski (toim.) Kohtaamisen oppimista ja osaamisen kehittämistä sosiaali- ja terveysalalla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 148, 67 - 75.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121949089>

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

KANSAINVÄLISIÄ KOHTAAMISIA SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

*Helinä Mesiäislehto-Soukka, TtT, lehtori
SeAMK Sosiaali- ja terveysala*

1 JOHDANTO

Kulttuuri voidaan määritellä yhteisten uskomusten, arvojen, tapojen, käytöksen ja tuotteiden järjestelmäksi, joita yhteisön jäsenet käyttävät vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja joka välittyy sukupolvesta toiseen oppimalla (Plog, Bates & Acocella 1980). Tutuinta on ajatella, että taide ja kirjallisuus ovat kulttuuria. Elin-tavat laajasti ajateltuna, vuorovaikutukseen liittyvät seikat, tavat tervehtiä, pitää etäisyyttä tai olla lähellä sekä kehonkieli, jota yhteisössä käytetään, ovat esimerkkejä kulttuuriin kuuluvasta kollektiivisesta ilmiöstä. Kansainvälisissä kohtaamisissa on toistensa kanssa tekemisissä aina vähintään kaksi eri kulttuuria, useimmiten monia. Suomalainen ja afrikkalainen kulttuuri eroaa toisistaan monin eri tavoin. Siksi kohtaamiset sosiaali- ja terveysalalla näissä kulttuureissa ja kulttuurien välisissä vuorovaikutuksissa ovat erityisen kiinnostavia. Afrikka sanaa käytetään tässä hyvin väljästi, tarkoittaen sillä Ugandaa ja Keniaa, vaikka Afrikka koostuukin yli 50 maasta.

Tämän artikkelin tavoitteena on avata ymmärrystä siitä, miten suomalainen ja afrikkalainen kulttuuri eroavat toisistaan ja millaisia asioita näiden maiden edustajien on hyvä tietää ja ymmärtää kansainvälisissä kohtaamisissa sosiaali- ja terveysalalla. Artikkelin tarkoituksena on kuvailla afrikkalaista ja suomalaista kulttuuria ja esittää käytännön esimerkkejä kohtaamisista sosiaali- ja terveysalalla.

2 KULTTUURIEN KOHTAAMINEN - TAUSTAA

Kulttuurin käsitettä käytetään usein taide-sanan synonyyminä. Alkujaan se on tarkoittanut viljelyä, mutta laajentunut kaikkeen ihmisen toimintaan liittyväksi. Ryhmän keskuudessa muodostunutta kulttuuria voidaan määritellä historiallisen, normatiivisen tai kulttuurin henkisten arvojen mukaan. Frisk ja Tulkki (2005, 6) luokittelevat kulttuureja uskonnon ja taloudellisen järjestelmän mukaan. Siinä korostuvat sosialistinen ja kapitalistinen kulttuuri ja uskontojen näkökulmista isla-

milainen, hindulainen ja juutalainen kulttuuri. Hollantilainen Hofsted (Hofsteden kulttuurien vertailu 2012) puolestaan luokittelee kulttuurit ja niiden väliset erot neljän dimension avulla. Dimensiot ovat 1) valtaetäisyys, 2) epävarmuuden välttäminen, 3) maskuliinisuus ja 4) individuaalisuus. Valtaetäisyydellä hän tarkoittaa suhdetta auktoriteetteihin ja vallan jakautumista. Eriarvoisuutta päätöksenteossa, autoritäärisyyttä ja myös harvainvaltaa esiintyy suuren valtaetäisyyden maissa. Yhteiskunnan valtarakenteet näkyvät miesten ja naisten kesken sekä vanhempien ja lasten välillä. Suuren valtaetäisyyden maissa eriarvoisuutta pidetään luonnollisena ja hyväksyttävänä. Pienen valtaetäisyyden maissa vallitsee pyrkimys tasa-arvoon sekä perheessä että eri yhteiskuntaryhmien välillä. Usein koulukasvatus on näissä maissa vapaampaa, ja päätösvaltaa jaetaan alemmille tasoille.

Epävarmuuden välttämällä tarkoitetaan sitä, miten turvalliseksi henkilö kokee itsensä epävarmoissa tilanteissa. Vähäisen epävarmuuden sietokyvyn maissa esiintyy tarkkoja säädköksiä ja toimintamalleja yllättävien tilanteiden varalle, mikä aiheuttaa ahdistusta. Maissa, joissa epävarmuutta siedetään hyvin, on yleensä hyvä sosiaaliturva ja sen myötä melko suuri toimintavapaus. Perheen ja suvun luomalla turvaverkolla todetaan olevan epävarmuuden sietokykyä lisäävä merkitys. Maskuliinisissa kulttuureissa korostuvat kovat arvot, kuten menestyminen, yksilöiden ja ryhmien keskinäinen kilpailu ja suorittaminen. Rahan ja korkean aseman arvostaminen korostuvat. Feministisissä kulttuureissa puolestaan arvostetaan vaatimattomuutta ja muista huolehtimista - menestyminen ei ole keskeinen arvo. Merkittävä kulttuureja luokitteleva ominaisuus esiintyy akselilla individuaalisuus - kollektiivisuus. Individuaalisissa kulttuureissa korostuvat yksilön oma arvo ja päätöksenteko. Oma etu asetetaan perheen ja työyhteisön edun edelle. Kollektiivisissa kulttuureissa sosiaalinen verkosto muokkaa yksilön identiteettiä, perhe ja suku toimivat primääriryhmänä ja koulu- tai opiskelukaverit sekä työyhteisön jäsenet toimivat sekundääriryhmänä. Tähän liittyy esimerkiksi se, että vanhemmat päättävät lastensa tulevasta puolisoista ja avioliiton solmimisesta, eikä rakkausavioliitoille ole sijaa. (Frisk & Tulkki 2005, 21; vrt. Hofsteden kulttuurien vertailu 2012).

Kulttuureissa vallitsevilla aikakäsityksillä on keskeinen merkitys vuorovaikutuksessa. Aikakäsitystä eritellään lineaariseksi, sykliseksi, monokroniseksi ja polykroniseksi. Lineaarisen aikakäsityksen omaavissa kulttuureissa aika tiedostetaan kuluvaksi menneisyydestä tulevaisuuteen – toiminnalla on alku ja loppu - yksilön ajantaju rajoittuu oman kokemuksen aikaväliin. Historian ja perinteen merkitys toimintaa ohjaavina tekijöinä vähenee, oman toiminnan vaikutusta tulevien sukupolvien tarpeisiin ja hyvinvointiin ei enää pidetä tärkeänä. Tämä on ollut tyypillistä länsimaisille kulttuureille. Syklisessä aikakulttuurissa puolestaan asiat ja tapahtumat tulevat, menevät ja palaavat. Ajalla ei ole alkua ja loppua – sitä määritellään vuodenaikojen, auringon- ja kuunkierron mukaan. Ajantaju ulottuu

menneiden ja tulevien sukupolvien yli, historialla ja perinteellä on suuri merkitys jokapäiväiseen toimintaan. Myös ihmisen valintoja ohjaavat vaikutukset tulevaan elämään ja sukupolviin. (Frisk & Tulkki 2005, 84.) Afrikkalaisessa aikakäsityksessä erottuu myös kaksijakoisuus; luonnollinen aika, sisältäen vuoden kierron, maatalouden ja karjanhoidon syklit ja sosiaalinen aika, jota ihmisen erilaiset siirtymäriitit rytmittävät (Kyllönen, [viitattu 18.9.2019]).

Nykyisin monissa länsimaissa vallitsee monokroninen eli yksiaikainen näkemys ajasta. Aika koetaan itseisarvona, jota ei pidä hukata. Yksiaikaista kulttuuria voidaan kuvailla asiakeskeiseksi – jopa suorituskulttuuriksi. Monokronisen kulttuurin edustajille on ominaista sisäänpäin kääntyneisyys, yksin viihtyminen, yhden asian kerrallaan tekeminen, täsmällisyys, suunnitelmista kiinni pitäminen, systemaattisuus ja työkeskeisyys. Suomalaiset kuuluvat tähän kategoriaan. (Kulttuureja ja käyttäytymistä 2000, 7.) Vastakohta edelliselle on polykroninen eli moniaikainen kulttuuri, jossa useita asioita tehdään samanaikaisesti ja limittäin. Asioita tehdään sen mukaan, mikä tuntuu mielekkäältä. Joustaminen aikatauluissa, ihmiskeskeisyys ja sosiaalinen kanssakäyminen ovat tärkeitä. Kollektiiviset kulttuurit, kuten Ugandan ja Kenian, edustavat polykronista kulttuuria. (Frisk & Tulkki 2005, 85.) Niinpä ”hengailu” ja ihmiskontaktit ovat näissä maissa arvokkaampia kuin aikataulussa pysyminen ja ajoissa paikalla oleminen. Mitä suurempi johtaja on kyseessä, sitä enemmän hän saattaa olla myöhässä, mitä arvokkaampi tapahtuma, sitä enemmän sallitaan myöhästymistä. (Milonoff & Rantala 2012, 232.) Vieraan on kuitenkin hyvä pitää aikatauluista kiinni ja varautua odottamaan. Hermostuminen noissa tilanteissa ei kuulu hyviin tapoihin, koska kyse on kulttuuriin kuuluvasta asiasta.

3 KULTTUURISIIN KOHTAAMISIIN LIITTYVIÄ YKSITYISKOHTIA

Pohjoismaat ovat sukupuolten välisen tasa-arvon maita. Yleisen äänioikeuden saaminen on merkki pääsystä todelliseen päätöksentekoon mukaan. Suomalaisnaiset saivat äänioikeuden Uuden-Seelannin jälkeen toisena maailmassa, vuonna 1906, muut pohjoismaat pian sen jälkeen. Oppivelvollisuus saatiin Suomeen vuonna 1922 ja sen jälkeen tyttöjen ja naisten koulutustaso ja sen myötä työhön siirtyminen sekä itsenäistyminen ovat edenneet suotuisasti. Korkeisiin poliittisiin päätöksentekoeleimiin naisia on tullut koko ajan lisää. Suomalainen nainen on itsenäinen ja vapaa päättämään omista asioistaan.

Afrikkalaisessa kulttuurissa, Keniassa ja Ugandassa, moni asia on lähes päinvastainen verrattuna suomalaisen naisen asemaan. Tyttöjen kouluun pääsy on vaikeaa, siihen liittyy monia haasteita. Tyttöjen elämä on riskialtista, perheen pojat ovat

etuasemassa. Työelämään siirtyminen puolestaan tarkoittaa sitä, että naiset ottavat vastaan yksinkertaista, raskasta ruumiillista työtä tai jäävät kotiin hoitamaan lapsia. Erityisesti maaseudulla naiset tekevät raskaita peltotöitä. Naisia on yhä enemmän liike-elämässä mukana, he ovat merkittäviä toimijoita yhteiskunnassa. Mitä pienemmästä yrityksestä on kyse, sitä selkeämmin se on naisten organisoima. (Kulttuureja ja käyttäytymistä 1998, 66.) Afrikassa tyttäret eivät juurikaan saa perintöjä, eivätkä avioeroon päädyttyään voi palata perheensä pariin. Tyttöjen ja naisten elämään liittyvät päätökset tekee mies, isä tai tuleva puoliso. Näin tapahtuu myös omaan ruumiiseen liittyvien päätösten suhteen. Sukuelinten silpominen on edelleen yleistä joissakin heimoissa. Aborttia ei hyväksytä ja ehkäisy menetelmät ovat puutteellisia. Tämä johtaa ei-toivottuihin raskauksiin ja määrittää jatkossa naisen elämää. (Frisk & Tulkki 2005, 80 - 82.)

Naisen asema ja siihen liittyvät tekijät ovat merkittäviä seikkoja eri kulttuurien edustajien kohtaamisissa sosiaali- ja terveysalalla. Suomessa sosiaali- ja terveysalan henkilöstö koostuu useimmiten naisista. Afrikkalaisessa, Kenian ja Ugandan järjestelmissä asia on samoin, mutta johtotehtävissä siellä tavataan useammin miehiä kuin naisia. Yliopisto-opettajissa molemmat sukupuolet ovat edustettuina. Moniavioisuus on suomalaiselle periaatteessa vieras asia kristinuskon vaikutteista johtuen, vaikka meilläkin salarakkaita esiintyy. Sekä Ugandassa että Keniassa moniavioisuutta esiintyy edelleen, vaikkakin se on vähenemässä. Tilalle ovat tulleet useat tyttöystävät. Tämä asia liittyy naisen asemaan. Ilmiötä selitetään siten, että se liittyy tulonjakoon maissa, joissa sosiaaliturva ei ole kehittynyt. Myös tyttöystävien perheistä tulee pitää huolta, samalla tavalla kuin useista vaimoistakin. Näissä tilanteissa tyttöjen ei oleteta olevan uhreja, vaan he toimivat aktiivisesti oman etunsa mukaisesti. (Milonoff & Rantala 2012, 212 - 213.) Seksisuhteet ovat oleellinen asia HIV:n ja AIDS-taudin leviämässä. Itä-Afrika on HIV:n levinneisyydessä tiheintä aluetta (Kempainen 2011, 33 - 41). Miesten ympärileikkaukset vähentäisivät tartuntariskiä jopa 60 prosentilla, siksi sitä suositellaan alueilla, joissa on korkea HIV-levinneisyys. Näihin maihin kuuluvat myös Uganda ja Kenia. (Kempainen 2011, 69.)

Kulttuurien väliset erot tulevat hyvin esille kollegojen ja opiskelijoiden kohtaamisen alussa. On hyvä tietää, että tavanomainen kättely on varmin ja yleisin tapa tervehtiä. Entuudestaan tutut henkilöt kättelevät toisiaan mukaansa tempaavasti, sydämellisesti, harvoin halaamalla. Halaaminen koetaan Afrikassa liian läheiseksi tavaksi – yleisimmin tervehditään useita kertoja, molemmin käsin toisiaan käsistä kiinni pitäen. Kaulailu ja suukottelu eivät kuulu julkisella paikalla tapahtuvaksi. (Axtell 1997, 168.) Ihminen on sekä Keniassa että Ugandassa arvokas, hänet huomioidaan aina ja joka käänteessä, hänelle puhutaan ja häneltä kysytään kuulumiset useitakin kertoja päivässä. Jos kädet ovat likaiset tervehditään tarttumalla

kyynärtaipeesta tai ojennetaan sitä. Tervehtiminen tulee ottaa vastaan, siitä ei saa kieltäytyä. Käyntikortin ojentaminen kaksin käsin on kunnioituksen osoitus. Keskustelussa voidaan käsitellä uskontoa, ruokaa, aviosäätyä ja lasten lukumäärää. Usein lapsettomia säälitään. Ulkonäköäkin kommentoidaan helposti, myös lihavuus voi tulla esille kommenteissa, koska se on merkki hyvinvoinnista. Perhe ja suku ovat tärkeitä. Koska vanhempia henkilöitä arvostetaan ja kunnioitetaan, läsnä olevista kuolleista perheenjäsenistä keskustellaan usein. Henkilö hyvästellessään aina kun erotaan. (Milonoff & Rantala 2012, 199 - 205.)

Vierailtaessa Afrikassa on hyvä tietää, että valokuvaus ei ole toivottavaa ilman lupaa. Useimmiten vieraalta henkilöltä luvan saatuaan, on kohteliasta antaa rahaa valokuvaukseen suostuneelle. Käyttäytymiseen liittyvät seikat voivat joskus yllättää. Kehonkieli on useimmiten brittiläistä. Katsekontakti on kuitenkin poikkeuksetta seksuaalista kiinnostusta herättävää ja näin ollen suomalaiselle vierasta. Tämä voi herättää jännitteitä eri sukupuolten välillä. Eleet ja esimerkiksi käsimerkit vaihtelevat Afrikan eri kulttuureissa. Siksi elekielestä on hyvä pidättäytyä kokonaan välttääkseen hankalat tilanteet. Koko oikean kämmenen käyttö on turvallisempaa kuin sormin osoittaminen, esimerkiksi kutsuttaessa henkilöä. Viheltäminen on pahinta mitä voi tehdä, samoin epäasiallinen kielenkäyttö. (Milonoff & Rantala 2012, 227.) Pukeutumiselta odotetaan siisteyttä ja häveliäisyyttä työtilanteissa, mutta Ugandassa ja Keniassa myös vapaa-ajalla. Paikalliset naiset puukeutuvat tyylikkäästi ja huolehtivat ulkonäöstään. On syytä kunnioittaa paikalliskulttuuria. Yleensä afrikkalaiset kokevat arvostusta, jos vieras pukee ylleen heidän kuosejaan. Miestenkään ei tule käyttää shortseja, puhumattakaan naisista. Maastokuvioilliset vaatteet saatetaan yhdistää palkkasotilaisiin, niitä tulee välttää, esimerkiksi Tansaniassa ne ovat kiellettyjä asusteita. Naisen hameen pituus on polvipituus. Lyhyemmällä hameella tai tiukoilla housuilla saattaa hankkia itselleen vaikeuksia. Afrikkalainen nainen pitää aina kehonsa navasta alaspäin piilossa. Afrikassa vaatteiden tulee olla peittäviä, kun taas Suomessa on totuttu vähäiseen vaateutukseen lämpimällä säällä. Paljain jaloin käveleminen ei ole sallittua suomalaisille turvallisuussyistä, afrikkalaiselle se merkitsee valkoisen kansan matkimista, siksi sitä ei suosita. (Milonoff & Rantala 2012, 210 - 211.)

Ruuan ja ruokailun piirissä on nähtävissä monia eroja. Yleensä hengelliset arvot ja arvostukset näkyvät sekä Ugandassa että Keniassa. Asia, johon suomalainen törmää afrikkalaisten kanssa, on ruokarukous, joka on hyvin yleinen afrikkalaisten keskuudessa, mutta suomalaisten keskuudessa harvinaisempi tapa. Ruokailu on erittäin tärkeä hetki yhteistyön kehittämisessä ja tutustumisessa ja siihen kannattaa käyttää aikaa ja resursseja. Kotiin vieraaksi kutsu on harvinainen arvostuksen osoitus (Kulttuureja ja käyttäytymistä 1998, 64). Siitä ei pidä kieltäytyä, ei myöskään tarjotusta ruuasta, koska siihen on nähty vaivaa. Maissista

tai pikkubanaaneista tehty ugali on tunnetuin pääruoka Keniassa ja Ugandassa, sitä täydentävät liha, kana tai kala ja vihreä vihannes. Myös sapati-leipä on osa menua. Juomana käytetään virvoitusjuomia, harvoin alkoholia. Ruuan haisteleminen ei ole kohteliasta, jos se tehdään epäillen. Ruoka nautitaan näissä maissa käyttäen sormia. Tästä johtuen käsien pesu tapahtuu aina saippualla ja vedellä ennen ruokailua. Nykyisin länsimaalaiset käyttävät käsidesiä, mutta puhtaana eli oikean ja likaisen eli vasemman käden hierominen yhteen käsidesiä käytettäessä, ei vakuuta paikallisia. Isäntämaan tapoja on hyvä noudattaa.

4 SUOMALAISTEN ERITYISPIIRTEET PALJASTUVAT MAAILMALLA

Harva suomalainen tuntee oman kulttuurinsa läpi kotaisin. Kulttuuriin tutustuminen onkin avartava kokemus, varsinkin jos se tapahtuu kokemuksen kautta. Nykyisin tutkittua tietoa ja kirjallisuutta eri kulttuureista löytyy, mutta koska ihmiset muuttavat myös käyttäytymistään oppimisen kautta, muuttuu myös kulttuuri ainakin jossain määrin. Siitä, mikä maa on aidosti joulupukin maa, kiistellään edelleen. Suomalaiset ovat itsepintaisesti pitäneet joulupukin omanaan ja se asia tunnetaan kautta maailman. Suomalaiset juovat kahvia eniten maailmassa ja vielä hyvin vahvaa kahvia, vaikka eivät tuota sitä lainkaan. Saunaan ja alastomuuteen liittyvät hämmäntävät kokemukset ovat avautuneet afrikkalaisten kollegojen myötä. Kun kerroin afrikkalaisille, että Suomessa on 2,3 miljoonaa saunaa (Tilastokeskus 2019), he pyrkivät nauruun. Sauna- ja mökkikulttuuri on todella vieras afrikkalaiselle. Alastomuus niin saunassa kuin muuallakin ihmetyttää. Harva afrikkalainen osaa uida, mutta suomalaisista lähes jokainen osaa. Tämä on ihmettelyn kohde ja myös se, että uimme hyisessä avannossa, kun muutoinkin on kylmä. Kylmään säähän liittyy myös ihmettely siitä, kuinka on mahdollista, että asiat toimivat lumesta ja vaikeista sääolosuhteista huolimatta. Mökkeily on jo hiukan ymmärrettävämpi asia afrikkalaisille. Ugandalaiset ja kenialaiset matkaavat itsekin synnyinseuduilleen viikonloppuja viettämään tai rakentavat kakkoskoteja maaseudulle, mikäli asuvat työn vuoksi kaupungissa.

Lewis (2006, 331 - 337) kuvaa teoksessaan Suomea mysteeriseksi maaksi, jossa asuu lämminsydäminen, työteliäs, vapautta, henkistä ja fyysistä tilaa ja yksinäisyyttä rakastava kansa, joka arvostaa turvallisuutta, suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. Kenialaiset ja ugandalaiset tuntevat Suomen 500 kaivon rakentamisesta Keniaan ja monien orpokoteihin ja muihin avustuskohteisiin suunnattujen avustusjärjestöjen, lähetystyöntekijöiden ja vapaaehtoisten työstä molemmissa maissa. Terve Afrikka -verkosto täyttää 25 vuotta vuonna 2019. Yhteistyökumppaneiden

kanssa on laadittu vaihtosuunnitelmat, asetettu tavoitteet ja toteutettu satoja sekä opettaja- että opiskelijavaihtoja. Työ on tuottanut erinomaisia tuloksia (Messiäislehto-Soukka 2017) ja samalla kulttuurit ovat tulleet tutuiksi sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveys- sekä ravitsemisalalla.

5 KULTTUURISIA KOHTAAMISIA - OMAKOHTAISET KOKEMUKSET SOSIAALI- JA TERVEYSALALTA

Suomalaisen näkökulmasta tarkasteltuna, joihinkin hoitotilanteisiin ja ruokailuun valmistautumiseen liittyy naisen alistamista ja naiseen ja lapsiin kohdistuvaa eriarvoisuutta. Käsien pesun yhteydessä, palvelija aloittaa yleensä perheen isästä polvistuen hänen eteensä, auttaa perheen päätä tässä toimenpiteessä kaatamalla vettä kannusta käsille ja viemällä pesuvadin pois käsien tultua pestyiksi. Sen jälkeen hän jatkaa toimintoa jokaisen kohdalla vuorotellen. Käsien pesu ennen ruokailua on eräänlainen rituaali. Kun afrikkalaisia kutsutaan vierailulle, on kohteliasta ohjata heidät pesemään kätensä ja tarjota heille puhdas pyyheliina. Käsien pesun kiinnitetään huomiota ruokailun yhteydessä, mutta sairaalaolosuhteissa se jää heikoksi puutteellisten tilojen ja välineiden vuoksi. Myös sairaalassa käytettävien suojavaatteiden huolto- ja vaihtokäytännöt eroavat suuresti meillä tapahtuvasta.

Aseptinen työskentely ei ole käytössä oleva tapa, vaikka välineitäkin olisi. Hoitotarvikepakkauksia saatetaan saksien puuttuessa avata hampailla purren. Sairauksien kirjo yllättää kaikkialla terveydenhuollossa, myös niiden hoitoon käytettyjen antibioottien suuri määrä. Usein myös hoito päättyy lääkkeiden puutteeseen ja henkilö, usein pikkulapsi, menetetään. Katulasten määrä on suuri ja se teki mielen surulliseksi, koska auttamismahdollisuudet ovat minimaaliset. Myös kerjäläiset näyttäytyivät kohtaamisissa, joihin oli syytä valmistautua etukäteen, koska heitä on mahdoton hetkessä auttaa. Keniassa tunteiden näyttäminen itkemällä ei ole hyväksyttävää - lastenkaan itkua ei sallita. Luunapit ja töykeä kohtelu ovat tavanomaisia hallintakeinoja monissa hoitopaikoissa. Usein hoitajat tekevät pitkiä työvuoroja sairaalassa, jopa koko vuorokauden mittaisia. Joskus lapsi on heillä työvuorossa mukana.

Asiakkaan kohtaaminen sairaalaolosuhteissa tai synnytyssairaalassa vaihtelee paikasta riippuen. Yksityissairaalassa kohtelu on erinomaista, tilan ahtauden vuoksi julkisella puolella kohtaamisista ja kohtelusta puuttui eettistä harkintaa, yksityisyyden kunnioittamista ja joskus jopa tietoa oikeaoppisesta käytännöistä esimerkiksi synnytyksen hoitoon liittyen. Joissakin sairaaloissa Apgar-pisteiden

tulkinta ja istukan käsittely herättivät hämmennystä. Isät eivät ole synnytyksessä mukana kuten Suomessa. Molemmissa maissa, Ugandassa ja Keniassa vallitsee vielä runsaasti uskomuksia, joihin poppamiehet vastaavat omilla hoitomuodoillaan. Tilanteet koskevat erityisesti pikkulapsia, kuten koliikkivauvoja, johon äidit tarvitsisivat paljon enemmän asiantuntevampaa ohjausta, kuin mitä he saavat.

Sekä ohjaava opettaja että opiskelijat kohtaavat HIV- ja AIDS-asiakkaita. Koska Suomessa AIDS-tauti ei ole niin yleinen kuin joissakin Afrikan maissa, ei tämä sairaus ole terveydenhuoltomme keskiössä. Afrikan maissa puolestaan taudin levinneisyys on suurta ja muun muassa Uganda ja Kenia ovat maita, joissa HIV on yleisintä keskiluokan keskuudessa. Terveys- ja sairaanhoidossa käsitellään epäpuhtaita injektioneuloja ja ollaan tekemisissä veren kanssa. Pistotapaturmiin tulee kiinnittää erityistä huomiota ja ohjata opiskelijat hakemaan ensiapua vahingon sattuessa. Terve Afrikka -verkostossa on luotu myös säännöt vaihtoon lähteville opettajille ja opiskelijoille. Säännöissä korostetaan seksisuhteesta pidättäytymistä vaihdon aikana.

Suomalaiseen opettajaan suhtaudutaan erittäin asiallisesti ja kunnioittavasti, samoin opiskelijoihin. Vieraassa kulttuurissa on aina oltava varovainen sanomissaan ja tekemisissään. Jos et puutu asioihin, tulee tunne, että tehtävä jää huonosti hoidetuksi. Jos puututaan asioihin, on tarkkaan harkittava, miten se tehdään. Terve Afrikka -verkostossa ohjeistetaan opiskelijoita olemaan varovaisia kriittisissä tilanteissa, kuten esimerkiksi elvytystilanteiden alussa. On olemassa vaara, että joudut vastuuseen, vaikka et olisi aiheuttanutkaan elvytystilanteen epäonnistuttua potilaan menehtymistä. Sekä opettaja että opiskelija ovat aina vakituisen henkilökuntaan kuuluvien ohjauksen alaisena myös vieraassa organisaatiossa ja se edellyttää omaa ymmärrystä tilanteesta.

6 LOPUKSI

Kohtaamisessa on aina kaksi osapuolta. Käsitys vastapuolesta syntyy ensitapaamisen yhteydessä ja jo ensimmäisten minuuttien aikana. Sen muuttaminen on myöhemmin haastavaa. Mielikuvan muodostukseen vaikuttavat henkilön ulkoinen olemus, pukeutuminen, tervehtiminen, eleet ja ilmeet ja usein myös huumorintaju. Sosiaali- ja terveysalalla kohtaamiset tapahtuvat sekä asiantuntija- että asiakastasolla. Elämä vieraassa kulttuurissa on huomattavasti helpompaa, jos tietää ja tuntee toistensa kulttuurin piirteitä ja ymmärtää, mistä erilaisuus kumpuaa. Terveys- ja huollon ammattien sisältö ja siihen liittyvät kehityserot johtuvat monista eri syistä. Vain niihin tutustumalla selviää vaikeistakin tilanteista. Avoin, ymmärtävä

ja keskusteleva kumppanuus on paras valttikortti kohtaamisen onnistumisessa. Tiedon ja taidon puutteisiin pyritään vastaamaan yhteistyössä tehtävien opinnäytetöiden avulla. Aiheet valitaan yhteistyössä ja ne liittyvät artikkelissa esitettyihin kehittämiskohteisiin.

LÄHTEET

Axtell, R. E. 1997. Gestures. The do's and taboos of body language around the world. New York: John Wiley.

Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. Kulttuuriavain. Helsinki: Otava.

Hofsteden kulttuurien vertailu. 17.5.2012. [Blogikirjoitus]. [Viitattu 19.9.2019]. Saatavana: <https://tutkimuskammio.wordpress.com/2012/05/17/hofsteden-kulttuurivertailu/>

Kempainen, K. 2011. Positiivinen: Aids Afrikassa. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Kulttuureja ja käyttäytymistä. 1998. Lähi-Itä ja Afrikka. Helsinki: Fintra. Fintra-julkaisu 77 D.

Kulttuureja ja käyttäytymistä. 2000. Eurooppa. Helsinki: Fintra. Fintra-julkaisu 77 A.

Kyllönen, M. Aika ja ajanlasku: Afrikan aika ja ajanlasku. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Didrichsenin taidemuseo, Helinä Rautavaaran museo, Suomen Kellomuseo. [Viitattu 18.9.2019]. Saatavana: http://www.kellomuseo.fi/koululaisten/Maailman_kalenterit_1_Afrikan%20aika.pdf

Lewis, R. D. 2006. When cultures collide: Leading across cultures. Boston: Nicholas Brealey.

Mesiäislehto-Soukka, H. 2017. Opiskelija- ja opettajavaihto kehitysyhteistyömuotona - sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kokemuksia Ugandasta ja Keniasta. Teoksessa E. Varamäki, P. Junell, S. Päällysaho, S. Saarikoski & S. Uusimäki (toim.) Kansainvälinen, yrittäjähenkkinen SeAMK - paras korkeakoulu opiskelijalle. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 26, 102 - 119.

Milonoff, T. & Rantala R. 2012. Mad manners: Seikkailijan etiketti: Opas maailman tapoihin. Helsinki: Johnny Kniga.

Plog, F. & Bates, D. G. & Acocella, J. R. 1980, Cultural anthropology. 2nd ed. New York: Knopf.

Tilastokeskus. 20.5.2019. Asuminen. Rakennukset ja kesämökit. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.9. 2019]. Saatavana: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_asuminen.html